

ISIINA

Vojislava Kuzmanovića

(V. Kuzmanović, „Petar na pijesku“, „Zora“, Zagreb 1955.)

„Mlad sam... no čini mi se da u sebi nosim nešto što mi nije potrebno. Nešto što smo svi mi dobili, iako to nismo tražili.“
(Iz priče „Petar na pijesku“)

Bilo bi sasvim nepravedno i nepošteno gledati na prozu Vojislava Kuzmanovića kao na neko, makar i istinito, funkcionalno duhovno otiskavanje rata, makoliko taj užas pomenog ljudskog mozga bio njegova česta tema. Jer ovaj, — najzad se to mirno može reći — odličan mladi prozaista ne pravi od te teme, od tog sadržaja nekakav kapital sa pretenzijama na lepo mesto, nagradu udruženja, i ostale beneficije dostupne relativno dobrim piscima, koji su mi strani čak i onda kada imaju talenat, kad sviknu da zaračene strane gledaju ljudskim očima po onom šblonu: i Nemač ima crte čoveka, i heroj može da bude kukavica. Možda je moj gnev nepravedan, možda je i to dobra literatura... Ona to ustvari i jeste, ali istina nas mladih, istina o nama mladima, nama juče gurnutim u život daleko je, toliko daleko od svih »Korena« i »Bihoraca«. I zato iskreno i toplo pozdravljamo knjigu V. Kuzmanovića „Petar na pijesku“, nedavno otštampanu u uglednoj ediciji „Zore“ „Mala biblioteka“.

Neka se užas koji je u duši mladog čoveka ostavio neizbrisive tragove uslovno nazove i rat. Za nas je mnogo interesantniji totalitet tog osakaćenog čoveka i njegovog osećanja apsurdna, nepotrebnosti i ništavnosti, koje Kuzmanović tretira u svojoj prozi. Slobodan sam da taj rat uzmem kao simbol nečega što se odigralo ne van mladog čoveka, nego u njemu, savremenijem od ove savremene proze, malom kao zrno graška, bespomoćnom. Zašto bi to bio rat? Zar to ne bi mogao da bude prvi susret sa životom, prvo razočarenje mašte i intelekta, i, što je mnogo ubitačnije, permanentne reprize tih razočarenja. Meni se čini da je primer prve polovine životnog puta Martina Idna, čak i kad bismo smeli prevideti višestruku simboliku njegovog završetka, Ingenioznu skoro, zastareo za savremene prilike i kataklizme, za lečenje tih prilika na koje je osudjen mlad čovek. I slabo sredstvo u rukama onih, dobronamernih ali naivnih, aktivističkih, zdravorazumskih i realističkih nastrojenih, koji bi da pomognu onima koji stupaju. Takva, česta inače, ali površna shvatanja potpuno su strana Vojislavu Kuzmanoviću. Upravo, pored visokog kvaliteta njegove istinite proze ona bi bila besmislena i nedostojna njih.

Struktura te proze leži na onom elementu na kojem počiva svaaka zrela umetnost. To su sećanja. Ne uspomene, pošto one odražavaju objektivne, „isti-

ni“ događaje. Sećanja na ono što je bilo, što nije bilo, što je moglo biti. Izazvana u klimi koja bi se mogla nazvati „posle svega i pred nemogućim“, ona su kontradiktorna, lelujava, slobodna, stalna igra između sna i jave, između ovoga što jesam i onoga što sam bio, u podrumima jednog skoro zagrobnog života. Frapantni obrti, introvertnost radnje, zaprepašujuće metamorfoze ličnosti — istina je koja nadrašta svaku drugu, „shvatljiviju“ i ovozemaljskiju istinu. Oživljavanje ožaljenog Petra u „Jednom putovanju“ deluje strašnije od njegovog inače užasnog životarenja. Zajedno sa piscem koji je sahranio jednoga sebe i sišao na toj poslednjoj, kišnoj stanici mi se pitamo: kuda? No ostavimo to pitanje zasada i pogledajmo osobine ovog retko talentovanog proznog pisca.

O prozaisti Kuzmanoviću mogle bi se dugo govoriti. Valja odmah podvući da je on rasni prozni pisac, jedan od retkih mladih koga treba ozbiljno tretirati, ne više samo računati. Prozaist, onaj pravi, nepatvoreni, gledajući koga oduvek sam sumnjao u prozu koju pišu pesnici. I pored sve ozbiljnosti i intelektualnosti tema koje ga interesuju — zanimljiv pisac, pisac koji se može sa pažnjom čitati. On ne osvaja toliko fabulom, mada su „Pet minuta života“, „Vrtovi puni ruža“, „Zbirka kineske poezije“, „Podnevno ubistvo“, i „Priča djevojke“, i još neke, primeri visoko postignute dinamičnosti i uzbudljivosti. On pre svega privlači i pleni autohtonim, svojstvenim načinom posmatranja, dedukovanja, zapažanja. Još nedovoljno izgradjen na nekom opštijem planu psihologije kao armiranog stava prema ljudima, a parcijalno, u samom tekstu, blistav i svoj, još nedovoljno svojstven u pitanjima forme, ali sa rečenicom nesumnjivo darovitom i izgradjenom, sa tipično rašomonškim tretmanom „Podnevnog ubistva“, ali sa izvinjenjem sebe posle odličnog, za mene izvanrednog utiska koji se dobija povezivanjem izjava Slepog i Gluvog — Kuzmanović je prozaista koji deluje sigurno, ohrabrujuće, uzbudljivo.

Opšta pitanja koja nameće njegova proza, taj njegov i naš stav prema životu, samo su poslednja od drugih, drugostepenih, strašnih pitanja koja su sadržina svake novele ponaosob. Lekovita šetnja sa Alekom i suncem jedino je rešenje našla u knjizi. Odnos muškarca i žene Kuzmanović, zaista tretira grubo, biološki, naturalistički, ali treba imati oštar sluh pa to odvojiti od velikosrpskog „mita“ mužjaka i ženke, razlučiti ih od Ivane, Simke, i ostalih simbola strastvenosti koji se već sada počinju da klata. Ja bih rekao da pisac donosi samo gole istine iz jedne vrlo džambolajske i vrlo džez-

stičke sredine, da njima, kao nekom aveti, šamara levo i desno, osvetljava ih u svojoj njihovoj golotinji, zaštićujući se lahorastim, nemoćnim stihovima iz kineske poezije. Takvo iznošenje seksualiteta nikako ne mora da bude, i nije piščev stav. Zagrižena doslednost u slikanju tih neprijatnih istinitosti za mene je najlepša i najbezglasnija osveta individue koja gleda sa druge obale. Zanimljivo je da pisac, u četiri najlepše priče sa tom temom, pretpostavlja ženu muškarčkom plitkoumlju i nehatu, iznosi je u svojoj jednoj tragici i podredjenosti, onoj biološkoj, koja nam se čini neizlečiva i nerešiva. Tu, u „Priči djevojke“, „Krvavom krilu“, „Prašini koja leži na stvarima“ i „Zbirci kineske poezije“ treba tražiti piščev stav po suštini toga pitanja, a nikako u sporednim, duhovitim izjavama, kozerskim i perifernim, kako je to neko učinio, a koje su ustvari samo dragoceni pečati jednog nama shvatljivog i istinitog bezizlaza.

Ovom knjigom proze Kuzmanović se, na svojoj sadržajnoj panorami prikazuje pesnikom životnog, svog i našeg apsurdna. I nehotice se sećam „Procesa“. Pitanja ostaju otvorena, a priča „Sunce, Alek i ja“ prvi je, štidičlivi pokušaj da se podje iz sveta krvavih istina u svet izlečivih simbola. Nešto slično, sa drugom, mediteranskom bojom, učinio je i Kami u „Letu“, sudeći makar po onim odlomcima koje sam uspeo da pročitam. Spas za nas izgleda leži u stvaranju, insciranju prijatnih popodnevni atmosfersa, u tihom šuštanju šumskih pahulja u borovini. „Sunce Alek i ja“ već su pošli tim putem izlečenja. Ono što poezija istomišljenika, a tu sam slobodan da podrazumem i ono što sam pišem, nikada neće moći da ostvari, jer je prokleta da u prkos svemu bude svetla, izgradio je Kuzmanović u svojoj prvoj knjizi. Zato neka ovo bude jedan pozdrav, ohrabrenje za istrajnost i sutrašnje knjige, koje, posle ove, sa osobitim interesovanjem očekujemo.

MILOVAN DANOJLIĆ

Razgovori o savremenoj književnosti u Poljskoj

(Nastavak sa 5 str.)

Prilikom ovog susreta saznali smo i za najvažnije književne publikacije u današnjoj Poljskoj. To su: „Stvaralaštvo“ (Tvrdošć), „Nova kultura“ i „Kulturni pregled“ („Przeglad kulturalny“) — izlaze u Varšavi; „Novi život“ (Nove zicje) — u Krakovu; „Književni Lodj“ („Ludj literacka“) — izlazi u Lodju.

Ove informacije su samo to — jedno letimično i, svakako, nepotpuno obaveštenje, koje ipak valjda može da nas upozna, da makar donekle popuni praznine, koje zjape u nama, da makar potstakne na jednu uzajamnost koja bi — u interesu kulture i ljudske celovitosti — morala da bude intenzivnija, potpunija. Radi sveopšteg i brzog rasta nad mrakom neznanja kao i neslobode.

Možda baš dobrodošle informacije uz jubilej Mickjevića, koga eto svi volimo i proslavljamo, ceo kulturni svet. Jer je bio pesnik i voleo svet i slobodu, ne samo Poljske. Zbog kojeg nam je dr. Henrik Volpe i bio dragi gost. Da li i vesnik plodnije i trajnije saradnje? Hoćemo da verujemo u to, kao u poeziju Mickjevića!

Decembar 1955.

MILETA PAVLOV